

SEYRÎ ve HALEP ŞEHRENGİZİ

Seyri and Aleppo Şehrengiz

Siyabend EBEM*

Özet: Bu makale XVI. yüzyıl şairi Seyrî'nin Halep Şehrengizi'ni şekil ve muhteva özellikleri açısından ele almakta ve eserin tenkitli metnini içermektedir. Klasik edebiyatta ilk ürünlerini XVI. yüzyılda vermiş manzum bir edebî tür olan şehrengizlerde genel olarak bir şehrin doğal ve tarihî güzellikleri anlatılır. Bu türde yazılmış eserlerde konu edilen güzeller, şehrin çeşitli zanaat ve meslek dallarında ün yapmış esnaf sınıfından genç erkeklerdir. Türk edebiyatında, sözü edilen niteliklerde toplam 82 şehrengizin varlığı tespit edilmiştir. Seyrî dışında Halep şehri hakkında şehrengiz yazan başka şair tespit edilemediğinden Seyrî'nin Halep Şehrengizi, Türk edebiyatında yazılmış şehrengizler arasında tespit edilebilmiş tek örnek olarak özgün bir eserdir. Eser, şairin henüz tek nüshasına ulaşılabilen *Divan*'ının içinde yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Divan şiiri, Seyrî, şehrengiz, Halep

Abstract: This article examines the style and content of Aleppo Şehrengiz written by the sixteenth century poet Seyrî and critiques the text of his work. Emerged in classical literature during the 16th century, Şehrengizs generally depict natural and historical beauties of a city. Young and reputable men from the artisan class or other occupational fields were the subjects of this poetry form. In Turkish literature so far 82 şehrengizs have been found, one of which is the Aleppo Şehrengiz of poet Seyrî. Because no poet other than Seyrî has written şehrengiz about the city of Aleppo, His Aleppo Şehrengiz is unique in Turkish literature. Seyrî's work is placed in his *Divan*, which has only a single accessible copy.

Key Words: Classical Turkish poetry, Seyri, şehrengiz, Aleppo

Giriş

Farsça *şehr* ve *engîz* (harekete getiren, karıştıran) kelimelerinden oluşan *şehr-engîz* bir şehrin doğal ve tarihî güzelliklerini, güzellerini, sanat ve meslek dallarında ün yapmış kişilerini ve onların sosyal durumlarını anlatan eserlerdir.¹ Klasik Türk edebiyatında daha çok yerelliğin göstergesi olan şehrengiz türü, şehrin doğal güzelliklerini ve çoğunluğu esnaf olmak üzere şehrin meşhurlarını tanıtmakla devrin iktisadî ve sosyal yapısını yansıtmaktadır. Bu bilgiler doğrudan tarihî belge olarak kabul edilmeseler bile çoğu zaman tarihe yardımcı, bazen de tarihî belgenin olmadığı yerde tarihî belge hüviyeti kazanmaktadır.²

Bir şehrin güzellerinin tasvir edildiği şehrengizlerde söz konusu güzeller, şairin kendi çevresinde yaşayan, adı sanı bilinen, çeşitli zanaat ve meslek dallarında ün yapmış genç erkeklerdir ve şair tarafından sevgili (mahbûb) olarak anılırlar. Bunun tek istisnası Azîzî Mustafa'nın İstanbul'un meşhur güzel kadınlarını anlattığı şehrengizidir.³ Şehrengizlerin erkek

* İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul/Türkiye, e-mail: siyabend.ebem@gmail.com

¹ Bayram Ali Kaya, "Şehrengiz", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 38, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2010, s. 461; Ağâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul*, Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1958, s. 14.

² Yaşar Aydemir, "Ravzî'nin Edincik Şehrengizi", *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 1, 2007, s. 97.

³ Ülkü Çetinkaya, "Bir Kadın Şehrengizi: Azîzî'nin İstanbul Şehrengizi", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Sayı: 54/1, 2014, s. 233.

güzellerden bahsetmesi, bazı araştırmacıların bu eserleri gayri ahlaki olarak nitelendirmesine sebep olmuştur. Bu yaklaşım şehrengizlere yönelik yanlış değerlendirmelere daha yazıldıkları dönemde yol açmış olmalı ki, bazı şehrengiz yazarları eserlerinin hatimesinde yanlış anlaşılmalara konusunda endişelerini dile getirmiş ve marifet ehli kişilerin anlayışına sığındıklarını belirtmek zorunda kalmışlardır.⁴

Mevcut şehrengizlere bakıldığında, bu güzellerin iki ila sekiz arasında değişen beyit sayısı içinde, büyük ölçüde divan şiirindeki kalıplaşmış benzetmelerle tasvir edildikleri görülmektedir. Şair diğer şiir türlerindeki muhayyel sevgiliden farklı olarak gördüğü, tanıdığı, adı bilinen belli kişileri anlatmasına karşılık benzetmeler değişmemekte, öznel bir şahıs tasviri ortaya çıkmamaktadır.⁵ Şairlerin tasvir üslubu, genellikle anlattıkları kişilerin adı, lakabı veya mesleği ile ilgili kelimelerin çağrışımlarından faydalanarak yarattıkları teşbihler, cinaslar ve çeşitli söz oyunları ile kendini göstermektedir.

İran edebiyatında ilk örneklerini XI. yüzyılda *şehr-âşûb*, *âlem-âşûb*, *cihân-âşûb*, *felek-âşûb* adlarıyla veren bu türde hiciv üslubu hâkimdir.⁶ Edebiyatımızda ise baştan sona övgü üslubunun hâkim olduğu şehrengiz türünün ilk örneği XVI. yüzyılda yazılan Mesîh'in Edirne şehrengizidir (1512). Bunu aynı dönemde yazılmış Zâtî'nin Edirne şehrengizi (1512), Kâtib'in İstanbul ve Vize şehrengizleri (1513), Taşlıcalı Yahyâ'nın Edirne ve İstanbul şehrengizleri (1522) izler.⁷

Türk edebiyatında şehrengiz çalışmalarının ilki sayılan Mustafa İzzet'in mezuniyet tezinde edebiyatımızdaki şehrengizlerin sayısı 32, Agâh Sırrı Levend'de 44, Metin Akkuş'un yüksek lisans tezinde ise 49 olarak verilmektedir. Barış Karacasu bu üç yazarın işaret ettikleri şehrengizleri temel alıp, sonradan yayımlananlarla birlikte sayıyı 68 olarak bir liste hâlinde vermektedir.⁸ Konu itibarıyla şehrengiz olarak değerlendirilebilecek *Heves-nâme*, *Çengî-nâme*, *Hübân-nâme*, *Defter-i Aşk*, *Zenân-nâme*, *Ta'rîfât* gibi eserlerle bu sayı 78'e ulaşır.

Lokman Turan, Fatma S. Kutlar'ın 2009 yılında yayımladığı *Narh-nâme-i Dil-berân* adlı İstanbul şehrengizi⁹, Yenişehirli Avni Bey *Divân*'ında tespit ettiği *Der-Vasf-ı Yenişehir-i Fenâr* başlıklı Yenişehir şehrengizi¹⁰ ve Örfî Mahmud Ağa *Divân*'ında tespit ettiği Edirne Şehrengizi¹¹ ile bu sayının 81'e ulaştığını bildirmektedir.¹² Bunlardan başka, Kastamonu İl Halk Kütüphanesi'nde Veysi'ye ait *Şehrengiz-i İstanbul* adıyla 37 Hk 1213/3¹³ ve 37 Hk 245/4¹⁴ numaralarında iki kayıt gözükmektedir. Yapmış olduğumuz incelemede söz konusu yerlerdeki eserin Veysi'nin divanında bulunmayan, devrin İstanbul'undan, yöneticilerinden ve insanından şikâyetler ihtiva eden bir kasidesinin yeni nüshaları olduğu görülmüştür.¹⁵

⁴ B. A. Kaya, a.g.m., s. 461.

⁵ Nuran Tezcan, "Güzele Bir Şehrengizden Bakış", *Türkoloji Dergisi*, Sayı: 14/1, 2001, s. 172.

⁶ Adnan Karaismailoğlu, *Türk ve Fars Edebiyatlarında Şehrengizler Klasik Dönem Türk Şiiri İncelemeleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 2001, s. 139, 145.

⁷ A. S. Levend, a.g.e., s. 17-21.

⁸ Barış Karacasu, "Türk Edebiyatında Şehr-engizler", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt: 5, Sayı:10, 2007, s. 302-304.

⁹ Bkz. Fatma Sabiha Kutlar, "Dilber Narhlarına İlişkin Bir İstanbul Şehrengizi: Narh-nâme-i Dilberân", *Journal of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları)*, Cem Dilçin Armağanı II (Haz. Zehra Toska), Sayı: 33, 2009, s. 1-33.

¹⁰ Bkz. Lokman Turan, *Yenişehirli Avni Bey Divânı'nın Tahlili (Tenkitli Metin) Encümen-i Şu'arâ ve Batı Tesirinde Gelişen Türk Edebiyatına Geçiş*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1998, s. 581-586.

¹¹ Bkz. Lokman Turan, *Edirneli Şair Örfî Mahmud Ağa Divânı*, Vizyon Yayınları, Ankara 2010, 254-255.

¹² Lokman Turan, "Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'nin Siroz Şehrengizi", *Osmanlı Araştırmaları Dergisi / The Journal of Ottoman Studies*, Sayı: 37, 2011, s. 50-51.

¹³ Bkz. http://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=48125

¹⁴ Bkz. http://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=83606

¹⁵ Bkz. Günay Kut (Alpay), "Veysi'nin Divanında Bulunmayan Bir Kasidesi Üzerine", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 1989 (Birinci Baskı 1970), s. 169-178.

Gerek Karacasu'nun hazırladığı listede gerekse sonrakilerde Seyrî'ye ait Halep Şehrengizi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bununla beraber söz konusu listede Halep şehri için yazılmış bir şehrengiz de yoktur. Hem bu durum hem de Seyrî'nin Şehrengizi'nin ilk defa bu makalede yayımlanıyor olması bu bakımdan önemlidir. Bu şehrengizle birlikte son sayı şimdilik 82 olarak ortaya çıkmaktadır.

1. Seyrî ve *Divan*'ı

Seyrî, edebiyatımızın XVI. yüzyıl şairlerindedir. Seyrî adı kaynaklarda iki yerde; *Tuhfe-i Nâilî* ve *Mecelletü'n-Nisâb*'da geçmektedir. *Tuhfe-i Nâilî*'de Tuman, şair hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi kaydına tesadüf edilemediğini belirtmiş, şairin Üniversite Kütüphanesi 2815 numaraya kayıtlı divanını incelemiş ve hicri XI. asır şairlerinden biri olduğuna kanaat getirmiştir.¹⁶ Daha sonra, bir XIX. yüzyıl şairine ait olduğu anlaşılan bu divan yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.¹⁷ *Mecelletü'n-Nisâb*'da ise Seyrî hakkında "Rum memleketinde yazıcı sınıfına mensup bir şairdir." şeklinde muhtasar bilgi verilmektedir.¹⁸ Müstakim-zâde Sa'deddin'in hangi Seyrî'den bahsettiği bu kısıtlı bilgiden anlaşılamamaktadır.

Çalışmamıza konu olan Seyrî hakkında, Müstakim-zâde'nin vermiş olduğu olasılık dâhilindeki bilgiyi hariç tutarsak, kaynaklarda herhangi bir bilgi yoktur. Seyrî'nin divanının eldeki tek nüshası Fransa Millî Kütüphanesinde olup Gaulmin/Regius koleksiyonu 1413 numaraya kayıtlıdır. Şair hakkındaki bilgiler, divanından hareketle elde ettiğimiz bilgilerdir.

Görselleri üzerinden inceleme şansına sahip olduğumuz divan 144 varak olup ölçüleri 190x130 mm'dir. Hattı rik'adır ve her sayfada satır sayısı 13'tür. Açık kahverengi düz meşin ciltli, kağıdı samanî olup söz başları kırmızıdır. Yazılar çift sütun hâlinde tertipli, cetvelsiz ve tezhipsizdir. Varak 1b'den önce ve 144a'da kütüphane idaresinin birer mührü, varak 136a'da ise ancak İbrahim ve Mustafa adları okunabilen dört yere basılmış silik bir mühür bulunmaktadır. Yazma baştan eksiktir. Birkaç yerde sayfa numaraları birbirine karışmıştır ve yazma bu hâliyle batı Arap rakamları ile numaralandırılmıştır. Yazmada yer yer mürekkep bulaşıkları mevcuttur. Divanda ketebe kaydı yoktur ancak varak 136a'da yazı ve rakamla 972 yılı cümadiyelevvel ayının altıncı ve sekizinci günü alt alta not edilmiştir.

İçeriğini incelediğimiz divanda tespit edebildiğimiz kadarıyla 11 kaside, 391 gazel, 27 murabba, 5 muhammes, 8 tarih, 12 kıta, 1 mülemma elifnâme, 1 şehrengiz, 1 rübai, 2 matla ve 10 müfred yer almaktadır. Derkenar manzumelerin şaire ait olup olmadığı kesin olmadığı için yukarıdaki sayılara dâhil edilmemiştir ve bunların eklenip divanın yeniden tertiplenmesiyle bu sayıların değişeceği muhakkaktır. Gazel ve tarihlerin bazıları Farsçadır. Divan, sayfaların yerlerinin karışıklığından dolayı detaylı bir tetkike ayrıca muhtaçtır.

Kanuni Sultan Süleyman zamanında yaşamış olan Seyrî, divanında Sultan Süleyman (ö. 1566), Şehzade Mustafa (ö. 1553), sadrazam Rüstem Paşa (ö. 1561) ve özellikle sadrazam Semiz Ali Paşa (ö. 1565) için manzumeler kaleme almıştır. Buna göre şairin XVI. yüzyılın ilk yarısında doğduğunu söylememiz mümkündür.

Aynı manzumelere bakarak Seyrî'nin Şehzade Mustafa'nın çevresinde yetişmiş şairlerden biri olduğunu tahmin etmekteyiz. Öyle ki, tahta geçmesini istediği Şehzade'ye yazmış olduğu mütekerrir muhammeste (vr. 28a) ona şöyle seslenmektedir:

¹⁶ Mehmet Nail Tuman, *Tuhfe-i Nâilî (Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri)*, Cilt: 2, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001, s. 1247.

¹⁷ Bkz. G. Feyza Hatipoğlu, *Seyrî ve Divanı (İnceleme-metin)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2010.

¹⁸ Müstakim-zâde Süleyman Sa'deddin, *Mecelletü'n-Nisâb (Tıpkıbasım)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s. 266.

*Gel ey şāhum cülūs et taht-ı 'Osmān'a mekānıñdur
Hümāsun sen serîr-i āsumānuñ āşiyānuñdur
Tāleb kı l sıdkla Hakk'dan yine vermek Hudā'nıñdur
Niçün epsem durursun durma sulţānum zamānıñdur
Serîr-i salţanat derler ki Sulţān Muştafā'nıñdur*

Seyrî, Şehzade Mustafa'nın katli üzerine;

*Bir gıce ğamnāk u maħzūn yaturupken ben gedā
Kulağuma hātif-i ğaybīden erdi bir nidā*

*K'ey ğarīb ü bî-nasīb ü derdmend ü müstemend
Ĝam-zedā vü pür-belā vü bî-nevā bî-āşinā*

beyitleriyle başlayan ayrıca bir de mersiye yazmıştır (vr. 4b), ancak divanda mersiye'nin sadece ilk 7 beyti bulunmaktadır. Manzumenin devamını içeren sayfa veya sayfalar maalesef kayıptır.

Seyrî, divanında Gürcistan seferi (vr. 17b) için bir, Oltu (vr. 16b) ve Budin kalelerinin fethi (vr. 17a) için ikişer tarih, Mirliva Muhammed Beg'in Halep'e gelişi üzerine bir tarih (vr. 19a) ve ayrıca çalışma konumuz olan Halep Şehrengizi'ni (vr. 21b) kaleme almıştır. Seyrî, Semiz Ali Paşa'dan ihsan ve yardım dilediği kasidesinde (vr. 5b) bizlere kendisi hakkında şu bilgileri vermektedir:

*Lā-cerem geldüm der-i 'ulyāña yüz sürüyüben
İsterem 'arz eyleyem kim n'oldı ħāl u mā-cerā*

*Ķapudan Ķovsañ bacadan düşerüm zîrā ki ben
Derĝeh-i 'ālīde bevvāb oĝlı idüm serverā*

*Rūm ilinden yedi biñ aĶçalıĶ tîmārla
'Arz-ı Rūm'a gelmiş idüm artduram deyü şehā*

*Beş yıl oldı bekledüm gözci kıztılbāş serħadın
Artmadı beş aĶça ĝitdi ol yedi de ħüsrevā*

*Pāy-māl-i pāy-i zillet olmuşam mānend-i ħāk
Dest-ĝîr ol serverā üftādeyem ez-dest ü pā*

*Bāb-ı maĶşūdum yapılmasun der-i iħsānuñ aĶ
Ķalkaveş olmaya Ķaddüm intizār ile dü-tā*

Tüm bu bilgilere göre Seyrî'nin, Bevvâbân-ı Dergâh-ı Âlî¹⁹ denilen saray kapıcılarından birinin oğlu olup, Şehzade Mustafa'ya bağlı bir asker olduğu görülmektedir. Seyrî'nin yazdığı manzumelerin ithafı ve sayısına baktığımızda Semiz Ali Paşa'nın emrinde olduğunu ve ondan himmet gördüğünü söyleyebiliriz. Şair, Halep ve Şam'da bulunmak suretiyle en az beş yıl Safevî sınırında görev yapmıştır. Divanından Seyrî'nin tumar sahibi, Farsçaya hâkim bir asker-şair olduğunu anlamaktayız.

Seyrî, Semiz Ali Paşa için yazmış olduğu kasidesinde (vr. 5b) Kanuni Sultan Süleyman komutasında çıkılan Nahçıvan seferine (1553-1554) katıldığını, bu sefer ve fetihlerle ilgili manzum ve mensur eserler verdiğini belirtmektedir. Böylelikle şairin nesirle de ilgilendiğini söylemek mümkündür:

*Leşker-i Gürcî ne vechile şınuban kaçduĝın
Oltı nice feth oluban nice yandı AħsıĶa*

¹⁹ *Bevvâbân-ı Dergâh-ı Âlî*: Sarây-ı Humâyûn'un kapısını bekleyen ve teşrifat işleriyle ilgilenen saray görevlileri. Bunların başlarındaki kumandana "kapıcıbaşı" veya "kapıcılar kethüdası" denirdi ki, padişahın veya sadrazamın emirlerini yerlerine ulaştırmak birinci göreviydi. (Yılmaz Öztuna, *Tarih ve Politika Ansiklopedisi*, Ötüken Neşriyat, Ankara 2006, s. 315-316)

*Ba 'zını nazm ile ba 'zın neşre inşâ edüp
Ol kaşdemle getürdüm dergehüñe hâliya*

Seyrî'nin ne zaman öldüğüyle ilgili elimizde bir bilgi bulunmamaktadır. Divanda tarih manzumelerinin en geç tarihli, Nahçıvan seferi (1553-1554) hakkındaki şiiirdir (vr. 17b). Şairin bu sefere katılıp geri döndüğünü, seferden sonra kaleme aldığı bu şiirle öğrenmekteyiz. Öte yandan şairin hamisi Semiz Ali Paşa 28 Temmuz 1565 yılında ölmüştür.²⁰ *Divan*'da Semiz Ali Paşa'nın ölümü ile ilgili tarih bulunmamaktadır. Seyrî, Paşa'dan himaye görmüş ve kendisi için birçok şiir kaleme almıştır. Hamisine bu kadar bağlı şairin, hamisinin ölümüne tarih düşürmemesi pek mantıklı görünmemektedir. Buna göre Seyrî'nin 1554'ten sonra öldüğü kesindir. 1554 ile 1565 yılları arasında öldüğü ise, divanın son tertiplenmiş hâlinin elimizdeki bu tek nüsha olduğunu farz edersek, göz ardı edilemeyecek bir ihtimaldir.

2. Halep

Halep, Kuzey Suriye'nin en önemli şehri ve kendi adını taşıyan ilin merkezi olup Anadolu'dan Mezopotamya'ya ve Akdeniz'den İran'a giden ana yolların kavşak noktasında kurulmuştur. Bu dikkat çekici coğrafi konumu dolayısıyla kervanların uğrak yeri olmuş, bunun sonucunda ticaretle zenginleşip medeniyette yükselirken sık sık aynı yollardan sefere çıkan orduların tahribatına ve yağmalarına maruz kalmıştır. Şehir Eski Çağ tarihinde taşıdığı önemi, coğrafi konumu kadar fırtına tanrısı Adad'ın kült merkezi olmasına da borçludur.²¹ Şehir, Hititler gibi Eski Çağ uygarlıklarından Orta Çağ'ın Arap ve Roma uygarlıklarına, Memlük, Selçuklu ve erken modern dönem Osmanlı medeniyetine kadar pek çok uygarlığın önemli yerleşkelerinden biri olmuştur.²²

Yavuz Sultan Selim'in Memlük sultanı Kansu Gavri'yi mağlup ettiği Mercidâbık savaşıyla Osmanlı topraklarına katılan Halep, büyük bir gelişme dönemine girerek birçok açıdan tarihinin en parlak dönemini yaşamıştır. Tımar sisteminin vilayette etkili bir biçimde yerleştirilmesi, Anadolu Türk sipahilerinin varlığı bölgenin Osmanlı teşkilatına kolayca uyum sağlamasını getirmiş, böylelikle Halep, Osmanlı karakteri ağır basan tipik bir İslam-Türk şehri hâline gelmiştir.²³ Osmanlı hâkimiyeti altındaki Halep hem demografik açıdan büyük bir artış yaşamış hem de buna paralel olarak yapılan han, çarşı gibi ticaret merkezleri ile cami, mescit, medrese gibi din ve eğitim kurumları sayesinde nüfusu çeken cazip bir yerleşim birimi olmuştur.²⁴

Birinci Dünya Savaşı yıllarında Osmanlı'nın İstanbul ve Kahire'den sonra üçüncü büyük şehri konumunda olan Halep, 27 Ekim 1918'de önce Araplar ve İngilizler, sonra 8 Mart 1920'de Fransızlar tarafından işgal edilerek 1924'te kurulacak olan Suriye üniter devletinin önu açılmıştır.²⁵

3. Halep Şehrengizi

Halep Şehrengizi *Divan*'da 21b-27b varakları arasında bulunmaktadır. *Şehr-engîz-i Mahrûsa-i Haleb* başlığı altında mesnevi nazım biçimiyle yazılmıştır. Aruzun hezec bahrinin "mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün" vezniyle yazılmış olup toplam 117 beyittir.

²⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi (İstanbul'un Fethinden Kanunî Sultan Süleyman'ın Ölümüne Kadar)*, Cilt:2, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s. 552.

²¹ Tâlib Yâzîcî, "Halep I", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 15, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, s. 239.

²² Cengiz Eroğlu v.d., *Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Halep*, Orsam Yayınları, Ankara 2012, s. 21.

²³ Bruce Masters, "Halep II", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 15, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, s. 244.

²⁴ C. Eroğlu v.d., *a.g.e.*, s. 24.

²⁵ Yılmaz Öztuna, *Osmanlı Devleti Tarihi (Medeniyet Tarihi)*, Ötügen Neşriyat, Ankara 2013, s. 368; Mahmûd Harîâtânî, "Halep III", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 15, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, s. 247.

Şehrengizler kaside, gazel, kıta, rubai gibi farklı nazım biçimlerinde yazılmakla birlikte en çok mesnevi nazım şekli tercih edilmektedir. Şehrengizlerin genellikle tevhid, münacat, sebep-i te'lif, yerine göre gece, gündüz, bahar ve tabiat tasvirlerinden sonra şehrin mahbuplarının belirgin yönleri ve ünlü oldukları alanların anlatılarak övüldüğü kısım ve hatime bölümlerinden oluştuğu görülmektedir.²⁶

Seyrî'nin şehrengizi yukarıda belirtilen klasik tertibe uymayıp doğrudan bahar tasviriyle başlamaktadır. Baharın gelişiyle beraber sakiden gönüllere neşe veren aşk şarabı talep edilmektedir. Öyle ki gönüllerin pasını atacak olan bu şarabı içenler, Cem'in hâllerine vâkif olur. Cem'in kadehi arifin gaybı görebilen, sırları çözebilen gönlüdür:

*Dem-i pîrüz erişdi geldi nev-rüz
Getür sâkî mey-i la'l-i dil-efrüz*

*Sun ol cām-ı feraḥ dilden ki her dem
Bulur nüş eyleyenler ḥālet-i Cem*

Gönülde aşk arzusuyla, gül mevsiminde şarap içmek büyük zevktir. Gönül aşk konusunda nasipsizdir ve arzusuna bir türlü erememektedir. Elinden zevk kadehini bırakmayanlar, aşklarıyla ortalığa fitne salmaktadırlar:

*Şafādur nüş-ı mül eyyām-ı gülde
Huşūşā şevk-i 'aşk ola gönülde*

*Gönül [kim] 'aşkdan bî-behredür ol
İletmez tā ebed maḫşūdına yol*

*Şular kim kıldı 'aşkıyl' ihtilāṭı
Elinden komadı cām-ı neşāṭı*

Şair daha sonra sevgiliye hitap ederek lale örneğini verir ve şöyle seslenir: Ey sevgili! Bu sembolü, içinde barındırdığı anlamları laleye bakarak anlayabilirsin. Lalenin şekli sana kadehi, karnındaki siyahlık ise sevdayı hatırlatsın... Aşk şarabıyla ülfet eden gönül, baharın ılık rüzgârlarıyla titreyen lale gibi daima sarhoş, yerinde duramaz bir hâldedir:

*Bu remzi lāleden fehm eyle yārā
Ki var ḫalbinde sevdā elde şahbā*

*Şarāb-ı 'aşk-ıla me'lūf olan dil
Hemīşe mestdür lāle müşākil*

Gül mevsiminde şarap içmek ve aşk sarhoşu olmak... Bundan başka her iş boş iştir. Güzel içki, yeşil, gönül açıcı bir yer ve güzel sevgili... Şaire göre gerisi dert, karmaşa ve kavgadır:

*Cihānda dem bu dem ḥālet bu ḥālet
Bunuñ gayrı batāletdür batālet*

*Dem-i hoş cāy-ı ḫurrem yār-i ra'nā
Ḫalanı miḫnet ü āşüb u gavgā*

Seyrî 10. beyitle birlikte, nedenini ve niçinini sorgulamaktan vazgeçip gönül sarayına kapanarak orada güzelleri anma isteğini dile getirmektedir:

*Ferāḡat eyleyüp çün ü çirādan
Dutalum gel gönül şehrinde mesken*

*Sarāy-ı ḫāṭırı ḫalvet kılalum
Güzeller zıkrine meşgūl olalum*

²⁶ İskender Pala, *Divan Şiiri Ansiklopedik Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul 2013, s. 425.

Güzelleri anmadan önce, Halep şehrini nasip ettiği için Allah'a gece gündüz şükretmek gerekmektedir:

*Gerekdür hamd edevüz rûz-ıla şeb
Haleb şehrin müyesser etdi ol Rab*

Aşk sarhoşluğuyla sayısız memleket gezen şair, oralarda güzellikte emsalsiz birçok mahbup görmüştür. Ancak yine de hiçbiri güzellikte bu şehirdekilere erişemez. Bu şehir âdeta güzelliğin kaynağı, şehirdeki mahbuplar ise dünyayı ve yıldızları kıskandıran birer ay parçasıdır. Onlar, Halep şehrinin surlarına baştan başa gedikler açan melek yüzlü güzellerdir:

*Nice demdür mey-i 'aşk-ile ser-mest
Edüp bunca diyâr u memleketgeşt*

*Temâşâ eyledüm zîbâ güzeller
Cemâl ü hüsn içinde bî-bedeller*

*Velîkin görmedüm dahı bunuñveş
Melekler ma'deni bir kal'-ı dil-keş*

*Ne kal'-ı reşk-i gerdün u kevâkib
Tolu meh-pârelerle her cevânib*

*Mu'ayyen burc-ı bārūsına yek-ser
Gedik etdi melek-sîmâ güzeller*

Güzeller sayıca o kadar çoktur ki, her biri yazılacak olsa sayfalar ve defterler yetersiz kalır:

*Yazarsam bunlaruñ her birini ger
Taħammül eylemez evrāk u defter*

Seyrî, 19. beyitle birlikte, hizmetinde bulunduğu ve onunla birlikte Halep'e geldiği vali Muhammed (Mehemmed) Paşa'yı övmekte ve onun için Allah'a dua etmektedir. Ona sadakatle hizmet eden iki âlemde mutlu olacaktır:

*Velî şunları kim mîr-i felek-ıqadr
Cihân-miknet kazâ-ı kudret kader-emr*

*Mü'ebbed devleti zâtı mü'eyyed
Ziyâ-yı dîn ü devlet Mîr Muħammed*

*Ki olsun dâ'imâ emrinde çâker
Güneş yüzli perî-âyin melekler*

*Dahı kılsun hemîşe Hayy u Kâdir
Murâdâtın müyesser evvel âhir*

*Ki bulup hizmetinde qadr [u] behre
Rikâbınca bile geldüm bu şehre*

*Aña şıdık-ile her kim etdi hizmet
İki 'âlemde buldı 'izz [ü] devlet*

Bir pîrin işaret ve emriyle eserin yazıldığı söylenen 25. beyitse metnin sebab-i te'lif kısmını oluşturur:

*İşâret edüben emr etdi bir pîr
Bu çâker eyledüm anları taħrîr*

26. beyitle birlikte her birini övgü üslubunun hâkim olduğu iki beyitte anlatmak üzere toplam 46 güzelden bahseden şair, manzumesini hatime bölümü olmadan bitirmektedir. Şair,

güzelleri gerçek kişisel özelliklerinden ziyade klasik edebiyatın diğer türlerinde olduğu gibi ideal sevgilinin özellikleriyle tasvir etmiştir. Bu tasvirlerde güzellerin isim, lakap veya mesleklerinin anlam ve çağrışım imkânlarının yarattığı cinas ve tevriye gibi söz sanatlarına sıklıkla başvurmuştur:

Ḥüsrev:

*Biri Ḥüsrev gönül eglencesidür
Leb-i şîrîni cân diñlencesidür*

*Kesüp kühsâr-ı 'aşkı oldum üstâd
Yaraşur baña şâgird olsa Ferhâd*

Mü'ezzîn-zâde:

*Mü'ezzîn-zâde biri mâh-çehre
Şalâ-yı hüsn kılmış idi şehre*

*Menâre üzre ol yâr-i dil-ârâ
Gül-i nâzûk durur serv üzre gûyâ*

Yûnus:

*Adı Yûnus birisi dahı şarrâf
Bugün anuñ lebi la 'line inşâf*

*Düşüp dil 'aşkına güç oldı kışşa
Meded yutdı meded mâhî-i güşşa*

'Alî Bâlî (Sipâhî):

*'Alî Bâlî biri dahı sipâhî
Bugün oldur sipâh-ı hüsn şâhı*

*Ra 'iyyet cân ü dil ten aña tîmâr
Ne hâşıl böyle zulm etmekden ol yâr*

Ḳaya Bâlî (Bakkal):

*Ḳaya Bâlîdurur biri de bakḳâl
Güzel görmek dilerseñ aña bak ḳal*

*Bizümle yağ u bal oldı o dil-ber
Raḳîbi bilsek ortada ne ister*

Seyrî, şehrengizini *Divan*'ındaki diğer manzumelere kıyasla çok sade bir dille kaleme almıştır. Şair manzumesinde kalıp sözleri sıklıkla kullanmaktadır. Şehrengizdeki kalıp sözlerden bazıları şunlardır: Feragat etmek (b. 10), mesken tutmak (b. 10), halvet olmak (b. 11), sermest olmak (b. 13), gedik açmak (b. 17), yere sağlam basmak (b. 31), yere vurmak (b. 33), salâ okumak (b. 44), sözünden dönmek (b. 55), kurbanı olmak (b. 72, 102), göze görünmemek (b. 74), can vermek (b. 77), ye le vermek (b. 77), hastası olmak (b. 78), el vurmamak (b. 79), eli ermemek (b. 79), salavat getirmek (b. 84), başına taç etmek (b. 86), dünyayı (takkeyi) başına dar etmek (b. 87), hem nalına hem mihına vurmak (b. 91), eziyet etmek (b. 99), yağlı ballı olmak (b. 107), gözünden düşmek (b. 109), iki kat olmak (b. 113).

Şehrengizler toplumun ekonomik, kültürel, sosyal yapısı ile ticari hayatından kesitler sunması açısından da önem arz eden eserlerdir. Halep şehrengizinde ihtisap emini, sipahi, kâtip, müderris, sarraf, terzi, kavvas (ok imal eden, okçu), kehhâl (sürmecî), sazende, bakkal, gazzaz (ibrişim bükücü, ipekçi) meslekleri doğrudan; ciğerci, müezzîn, dizdar (kale muhafız komutanı), kuyumcu, kapıcı, sükkerî, harîrî, tacir, tabip, attar, takyacı (takkeci), na'lbend, sabuncu, re'is (gemi kaptanı) ve helvacı meslekleri ise lakaplar içinde verilmek suretiyle yer almaktadır.

Dönemin mutfak kültüründen yansıyanlar ise senbûse, zülbiyye, şeker börek ve helva tatlılarıdır.

Sonuç

Edebiyatımızın XVI. yüzyıl şairlerinden olan Seyrî, divan sahibi olmakla birlikte devrinde yazılmış tezkirelere dâhil edilmemiştir. Şairin, tek nüshasına ulaşabildiğimiz divanında yer alan Halep şehrengizinde mesnevi nazım şekli kullanılmış, aruzun "mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün" kalıbı tercih edilmiştir. Seyrî'nin eserinde, diğer şehrengizlerde görülen tertip yoktur. 117 beyitten oluşan şehrengizin ilk 18 beytinde bahar tasviri ile aşk ve şarap övgüsü bulunmaktadır. Sonraki 6 beyitte vali Muhammed Paşa'ya methiye ve 1 beyitlik sebab-i te'liften sonra 26. beyitle birlikte ise mahbupların tavsifine geçilmiştir. Seyrî'nin bu eseri, edebiyatımızda Halep'le ilgili tespit edilebilen tek şehrengiz olması ve şairin yayımlanan ilk eseri olması açısından önem taşımaktadır.

Metin

ŞEHR-ENGİZ-İ MAHRÛSA-İ HALEB

-Sānihā'llāhu Te'ālā 'ani'n-Nekebāt ve't-Ta'ab-

(mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün)

1. Dem-i pîrüz erişdi geldi nev-rüz
Getür sākî mey-i la'l-i dil-efrüz
Şun ol cām-ı feraḥ dilden ki her dem
Bulur nüş eyleyenler ḥālet-i Cem
Şafādur nüş-ı mül eyyām-ı gülde
Huşūşā şevk-i 'aşk ola gönülde
Gönül [kim]' aşkdan bî-behredür ol
İletmez tā ebed maqşūdına yol
5. Şular kim kıldı 'aşkıyl' iḥtilāṭı
Elinden kıomadı cām-ı neşāṭı
Bu remzi lāleden fehm eyle yārā
Ki var ḳalbinde sevdā elde şahbā
Şarāb-ı 'aşk-ıla me'lūf olan dil
Hemīşe mestdür lāle müşākil
Cihānda dem bu dem ḥālet bu ḥālet
Bunuñ ḡayrı baṭāletdür baṭālet
Dem-i hoş cāy-ı ḡurrem yār-i ra'nā
Ḳalanı miḡnet ü aṣūb u ḡavgā
10. Ferāḡat eyleyüp çün ü çirādan
Dutalum gel gönül şehrinde mesken
Sarāy-ı ḡāṭırı ḡalvet kılalum
Güzeller zıkrine meşḡül olalum
Gerekdür ḡamd edevüz rüz-ıla şeb
Haleb şehrin müyesser itdi ol Rab
Nice demdür mey-i 'aşk-ile ser-mest
Edüp bunca diyār u memleket geşt

- Temâşâ eyledüm zîbâ güzeller
Cemâl ü hüsn içinde bî-bedeller
15. Velîkin görmedüm dağı bunuñveş
Melekler ma‘deni bir ƙal‘-ı dil-keş
Ne ƙal‘-ı reşk-i gerdün u kevâkib
Tolu meh-pârelerle her cevânib
Mu‘ayyen burc-ı bârûsına yek-ser
Gedik itdi melek-sîmâ güzeller
Yazarsam bunlaruñ her birini ger
Taħammül eylemez evrâķ u defter
Velî şunları kim mîr-i felek-ƙadr
Cihân-miknet ƙazâ-ƙudret ƙader-emr
20. Mü‘ebbed devleti zâti mü‘eyyed
Ziyâ-yı dîn ü devlet Mîr Muħammed
Ki olsun dâ‘imâ emrinde çâker
Güneş yüzli perî-âyîn melekler
Dağı ƙılsun hemîşe Hıyy u Ƙâdir
Murâdâtın müyesser evvel âhîr
Ki bulup hîzmetinde ƙadr [u] behre
Rikâbınca bile geldüm bu şehre
Aña şıdķ-ile her kim etdi hîzmet
İki ‘âlemde buldı ‘izz [ü] devlet
25. İşâret edüben emr itdi bir pîr
Bu çâker eyledüm anları taħrîr
Bugün hûbâna ser-‘asker ser-âmed
Emîn-i ihtisâbuñ²⁷ oğlı **Aħmed**
N’ola eksüklü’sem ol hüsn şâhı
Ƙomasın başuma taħta külâhı²⁸
Biri de şâh ‘**Abdî** mâh-peyker
Bugün oldur hemân ‘âlemde dil-ber
Ser-âmed olmasa gün gibi ol şâh
Anuñ olmazdı ‘abdi mihr ile mâh
30. Biri cānum **Begoğlı** nāmı **Maħmūd**
Olupdur ismi gibi hūlkı maħmūd
Dilerseñ kim yanında olasın hūş
Reh-i ‘aşķında ayağūñı bek baş

²⁷*Emîn-i ihtisâb*: Pazarda vurgunculuğa, hileye, spekülasyona karşı halkın çıkarlarını korumak maksadıyla kadı nezaretinde görev yapan kişi, muhtesip. Kadı ve muhtesip haklı fiyatı saptama ve kontrol etmekle yükümlüydüler. (Halil İnalçık, *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I "Klasik Dönem (1302-1606): Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim"*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2013, s. 266)

²⁸*Başına tahta külâh koymak*: Osmanlı’da idarece belirlenen fiyatların üzerinde satış yapan veya yaptığı işe hile karıştırdığı tespit edilen esnafa verilen ceza yöntemlerinden biridir. Başına tahtadan bir külâh giydirilen esnaf, eşeğe bindirilip gezdirilmek suretiyle halka teşhir edilirdi. (Cengiz Kallek, "Hisbe", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 18, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, s. 141)

- Birisi dahı **Kaçmazođlu** k'ol yār
 Be-gāyet bī-vefādur ol cefākār
 Ne için dā'imā kaçar yürür ol
 Atası adını yere urur ol
 Perī-şüret biri **Yaşıl Melek**'dür
 Maķām ol hūrīye evc-i felekdür
35. Çıkarmaz cennet-i kūyından ol yār
 Kōsun şeytānlığı terk itsün ađyār
Cigerci-zāde biri sīm-tendür
 Cigerler vuşlası nāzük-bedendür
 Geçer mi cān u dil hiç ol melekden
 Geçüpdür ğamzesi fıri yürekden
 'Alī Bālī biri dahı sipāhī
 Bugün oldur sipāh-ı hüsñ şāhı
 Ra'ıyyet cān ü dil ten aña tīmār
 Ne hāşıl böyle zulm etmekden ol yār
40. Biri **Hüsrev** gönül eglencesidür
 Leb-i şīrīni cān diñlencesidür
 Kesüp kühsār-ı 'aşkı oldum üstād
 Yaraşur baña şāgird olsa Ferhād
 Biri **Yūsuf** ki 'ālem aña şānī
 Anuñla hüsñ-i Yūsuf oldı şānī
 Şalaldan çāh-ı cevrine o maħbüb
 Bükādan görmez oldum hemçü Ya'ķüb
Mü'ezzin-zāde biri māh-çehre
 Şalā-yı hüsñ kılmış idi şehre
45. Menāre üzre ol yār-i dil-ārā
 Gül-i nāzük durur serv üzre gūyā
Hasan Bālī birisi dahı kātib
 Kitābet aña bi'llāhi münāsib
 Dilā kaçmak dilerseñ ger miyānın
 Devātı gibi dā'im bekle yanın
 Birisi dahı **Dizdārođlu Cevvār**
 Yine oldur hişār-ı hüsne diz-dār
 Nice bir top-ı cevır urur yeter ol
 Beden burcın harāb idüp yıķar ol
50. **Quyumcıođlu** biri **Aħmed** ismi
 Dögülmüş sīme beñzer aķ cismi
 Dilüm hālīş reh-i 'aşkı arıdur
 Nice bir pūte-i ğamda eridür
 Biri de **Kap(u)cu**'dur maħbüb-ı mümtāz
 Cefāsı çok vefāsı hod ķatı az

- apusun alka gibi bekle yâb yâb
 Bula ki ey gönül feth ola bir bâb
 arındaşı **Hüseyn-i** bî-vefâdur
 Anuñ ‘uşşâka küyî Kerbelâ'dur
55. Yolunda cân u baş-ıla şehîdem
 Bu avlümden dönersem ger Yezîdem
Muhammed'dür biri de ‘ilme meşğül
 Görüpdür şîve dersini tamâm ol
 Müderrisse n'ola şahñ-ı cefâda
 Ferîdüz biz daı fenn-i belâda
 Biri de mecma ‘-ı hüsn adı **Cum‘a**
 Şalâ itmiş yüzi ‘uşşâka cem‘a
 Olaldan ruları andîle lâmi‘
 Şaf-ı ‘uşşâkı küyî oldu câmi‘
- 60 Adı **Yünus** birisi daı şarrâf
 Bugün anuñ lebi la‘line inşâf
 Düşüp dil ‘aşına güç oldu ışsa
 Meded yutdı meded mâhî-i uşsa
 Biri şarrâf ‘**Ömer**'dür mâh-peyker
 Dişi dürr ü lebi yâût-ı [a]mer
 Gidersen yâreyi alursa şatun
 Ki dâğ-ı sînedür aş kızıl altun
 Birisi de **Muhammed Sükkerî**'dür
 Mükerrer and şorarsañ lebleridür
65. Gözümde la‘linüñ ‘aksin görenler
 Zücâc içre şanur rengîn şekerler
 Birisi daı **Seyfî'd-dîn Harîrî**
 Dilümi itdi seyf-i ‘aş esîri
 ayâl ol çek dilâ işkencesini
 Kim alurlar arîrûñ incisini
 Anuñ hem-pîşesi mabûb-ı ra‘nâ
Muhammed ismidür şan cismi vâlâ
 Olupdur anlı yaşumla müjem al
 Gerekdür ince ibrişim şehâ al
70. **Muhammed**'dür birisi daı derzi
 Beni âvâre itd‘ol derzi gürzi
 Umarken nice il‘atler vefâdan
 Geyürdi câmeler cevr ü cefâdan
 ‘**Ömer**'dür birisi de ibni avvâs
 Kemân ebrûları urbânıdur nâs
 İñende olmasun atı bağırlu
 Ki vardur seyfe daı zür-ı bâzû

- Birisi de **Muhammed** ibni kehhâl
Göze göstermeyelden hoş degül hâl
75. Çeküp kuhl-ı rehin geçsün cefâdan
K'ağardı gözümüz dâ'im bükâdan
Biri **Tâcir Muhammed** hûb-ı garrâ
Ruḥı şan al Firengî atlas a'lâ
Kumâş-ı vaşla cân virse bahâ ger
Yele vir atlas-ı çarḥı ser-â-ser
Ṭabıboğlı birisi de ḥabîbüñ
Ölümlü ḥastesiyem ol ṭabîbüñ
Vefâ nabzına hiç el urmaz eyvây
El irmez şerbet-i vaşla meded hây
80. Biri '**Aṭṭâr Yahyâ** zülf-i 'anber
Ayağı toprağıdur mîl-i ezfer
O fülful ḥâle beñdeş bulmaz ey yâr
Ne deñlü gezse Hind'i Sind'i 'aṭṭâr
Muhammed biri yüzi beñzer aya
Kapusı Ka'be aşḥâb-ı şafâya
Tecellî ide derseñ nûr-ı vuşlat
Ṭavâf it küymı her dem tamâmet
Melek-şüret biri **Seyyid Muhammed**
Şalâvât vir yüzidür nûr-ı Aḥmed
85. Eger'aşk 'ümmetiyseñ itme nâle
K'iresin sen de mi'râc-ı vişâle
Birisi daḥı **Takıyacı Süleymân**
Anı ser-tâc idüpdür cümle ḥübân
Anuñ dükkânına varmasun ağıyâr
İderüz başına takıyasını dâr
Biri sâzendedür **Behrâm** ismi
Cefâsıyla kıla döndürdi cismi
Ser-âgâz itse sâza her hevâda
Aña âheng olur Zühre hevâda
90. **Na'albendoğlı** biri sîm-berdür
Anuñ mîḥi nücüm na'li kamerdür
Benimle yâr arasında ne ister
Raḳîb geh mîḥe vü geh na'le kaçır
Biri de lâle-ruḥdur ismi **Lâle**
Baña ğam ḥ'ânıdur andan nevâle
Eger öykünmese lâle o yâre
Utanut kaçmaz-idi kûh-sâra
Birisi daḥı ḥübuñ adı **Zeynî**
Serîr-i ḥüsnüñ oldur şimdi zeyni

95. Şadā-yı hüsni āfāka tölupdur
Haleb şehri anuñla zeyn olupdur
Biri **Şabuncioğlı** mäh-tal 'at
Aña lāyık degüldür hıç o şan 'at
Raķıbi andan alduķça şabunı
Görenler anı derler aşı bunı
Birisı dađı hūbuñ adı **Eyyüb**
Güzeldür bī-bedel maħbūbdur hūb
Nice bir cevı eder ol rūh-ı şānı
Yeyüpdür ğuşsa ķurdı cism ü cānı
100. **Re'ısoğlı Muhammed**'dür biri de
Bulunmaz mişli insānda perıde
Anuñ tuđ perçemidür ķaddı şancak
'Azebđür leşker-i hūbān aña baķ
Biri de **Şādmān**'dur dil-rübānuñ
Ķulı ķurbānı olmuşdur dil anuñ
Anuñ 'aşkıyla meşhūr-ı cihānam
Ķam u ğuşsayı ķoyup şādmānam
Biri de bunlaruñ bir bī-vefādur
O **Şekker Börekoğlı Muştafā**'dur
105. Işırsayduñ leb-i senbūsesinden²⁹
Dağı şekker börek datmaz-idüñ sen
Ķaya Bālıdurur biri de baķķāl
Güzel görmek dilerseñ aña baķķal
Bizümle yağ u bal oldı o dil-ber
Raķıbi bilsek ortada ne ister
Biri de çeşm ü ebrūsı **Siyeh**'dür
Güzeller içre şimdi pādişehdür
Gözine kaşıma kim baķa anuñ
Gözinden düşer ol serv-i revānuñ
110. Biri de **Seyyidoğlı** adı **Ķayder**
Ki aşlıdur anuñ āl-i peyember
Yapıssa Zūlfekār-ı cevıe ānı
Gören der Ķayder-i Kerrār-ı şānı
Muħammed'dür birisi dāđı ğazzāz
Bulunur anda çok ibrişim-i nāz
İlik gibi ķadim iki ķat itdi
Vefādan urmadı bir düğme gitdi

²⁹senbūse: Badem, şeker ve yufka karışımına ğülsuyu ve tarçın eklenmesiyle yapılan üçgen biçimde bir Osmanlı tatlısı. (Bkz. Ozan Yılmaz, Şiir Tadında Bir Osmanlı Tatlısı: Senbūse, <<http://sakaryaedebyat.com/?p=406>> , E.T: 27/02/2015).

Biri de bunların **Meydānlu Bünyād**
Binā-yı hüsne ānda āferīn-bād

115. O bünyād urıcağ mihr ü vefāya
Çıkupdur kubbeler evc-i semāya

Birisi dağı **Helvācı Muḥammed**
Ne şīrīn tatlu olur ol leb ü ḥad

İşırsayduñ leb-i zülbiyyesin³⁰ ger
Adın helvānuñ añmazduñ birāder

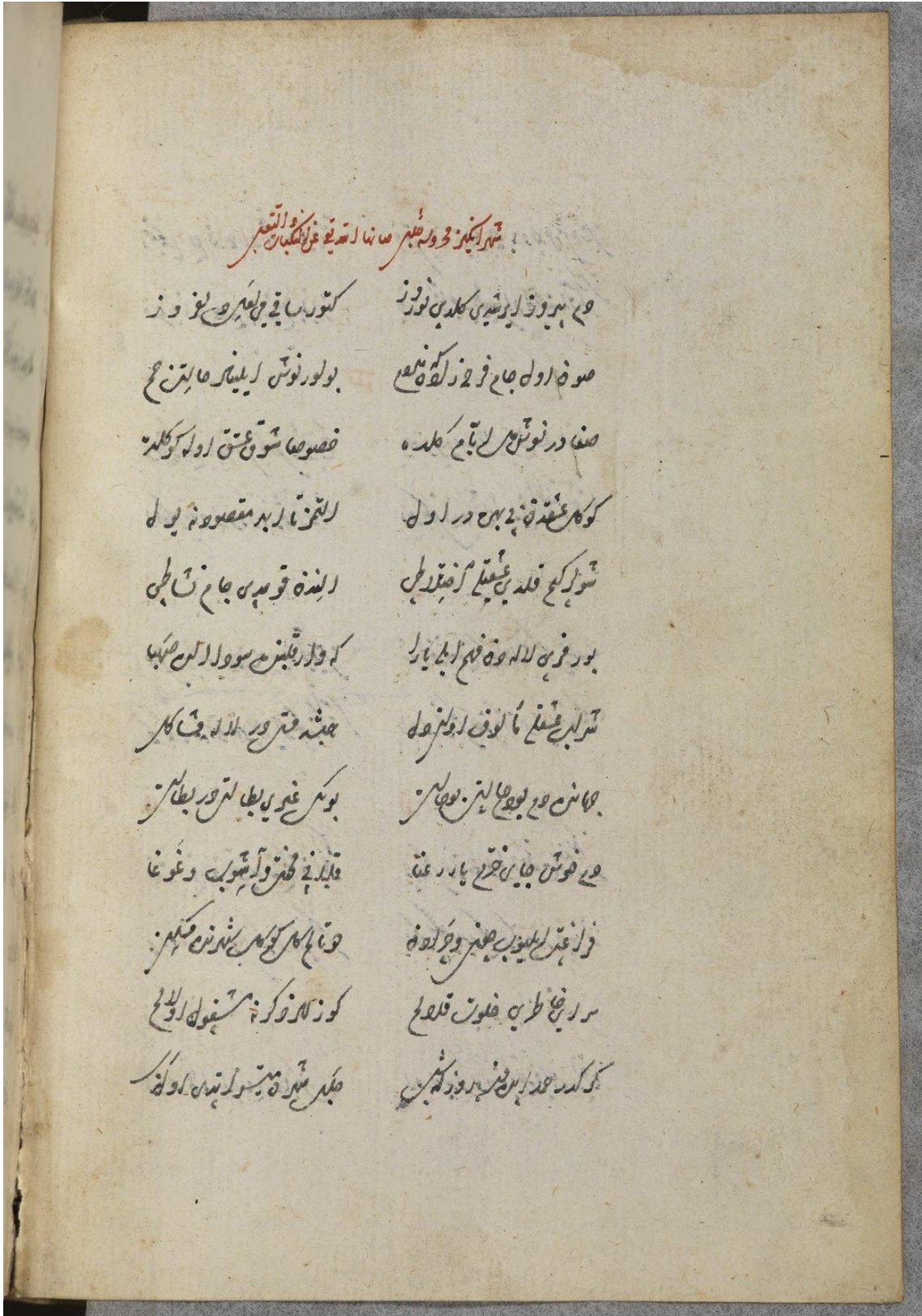
Kaynakça

- Akkuş, Metin, *Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Bursa Şehr-engizleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1987.
- Aydemir, Yaşar, "Ravzî'nin Edincik Şehrengizi", *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 1, 2007, s. 97-126.
- Çetinkaya, Ülkü, "Bir Kadın Şehrengizi: Azîzî'nin İstanbul Şehrengizi", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Sayı: 54/I, 2014, s. 229-268.
- Eroğlu, Cengiz v.d., *Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Halep*, Orsam Yayınları, Ankara 2012.
- Harîtanî, Mahmûd, "Halep III", *İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 15, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, s. 247-248.
- Hatipoğlu, G. Feyza, *Seyrî ve Divanı (İnceleme-Metin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2010.
- İnalcık, Halil, *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I "Klasik Dönem (1302-1606): Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim"*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2013.
- Kallek, Cengiz, "Hisbe", *İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 18, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, s. 133-143.
- Karacasu, Barış, "Türk Edebiyatında Şehr-engizler", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt: 5, Sayı:10, 2007, s. 259-313.
- Karaismailoğlu, Adnan, *Türk ve Fars Edebiyatlarında Şehrengizler (Klasik Dönem Türk Şiiri İncelemeleri)*, Akçağ Yayınları, Ankara 2001.
- Kaya, Bayram Ali, "Şehrengiz", *İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 38, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2010, s. 461-462.
- Kut, Günay, "Veysi'nin Divanında Bulunmayan Bir Kasidesi Üzerine", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 1989 (Birinci Baskı 1970), s. 169-178.
- Kutlar, Fatma Sabiha, "Dilber Narhlarına İlişkin Bir İstanbul Şehrengizi: Narh-nâme-i Dilberân", *Journal of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları)*, Cem Dilçin Armağanı II (Haz. Zehra Toska), Sayı: 33, 2009, s. 1-33.
- Levend, Ağah Sırrı, *Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul*, Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1958.
- Masters, Bruce, "Halep II", *İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 15, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, s.244-247.

³⁰ zülbiyye: Zürbiye, zelbiye, zelâbiye adlarıyla da bilinen bir tür helva tatlısı.

- Müstakim-zâde Süleyman Sa'deddin, *Mecelletü'n-Nisâb (Tıpkıbasım)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.
- Öztuna, Yılmaz, *Osmanlı Devleti Tarihi (Medeniyet Tarihi)*, Ötüken Neşriyat, Ankara 2013.
- Öztuna, Yılmaz, *Tarih ve Politika Ansiklopedisi*, Ötüken Neşriyat, Ankara 2006.
- Pala, İskender, *Divan Şiiri Ansiklopedik Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul 2013.
- Seyrî, *Divan* (yazma), Fransa Millî Kütüphanesi, Gaulmin/Regius, No: 1413, (b.t.), 144 v.
- Tezcan, Nuran, "Güzele Bir Şehrengizden Bakış", *Türkoloji Dergisi*, Sayı: 14/1, 2001, s. 161-194.
- Tuman, Mehmet Nail, *Tuhfe-i Nâilî (Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri)*, Cilt: 2, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.
- Turan, Lokman, "Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'nin Siroz Şehrengîzi", *Osmanlı Araştırmaları / The Journal of Ottoman Studies*, Sayı: 37, 2011, s. 49-76.
- Turan, Lokman, *Yenişehirli Avnî Bey Divânı'nın Tahlili (Tenkitli Metin) Encümen-i Şu'arâ ve Batı Tesirinde Gelişen Türk Edebiyatına Geçiş*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1998.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi (İstanbul'un Fethinden Kanunî Sultan Süleyman'ın Ölümüne Kadar)*, Cilt:2, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2011.
- www.yazmalar.gov.tr
- Yâzîcî, Tâlib, "Halep I", *İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 15, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, s. 239-244.
- Yılmaz, Ozan, "Şiir Tadında Bir Osmanlı Tatlısı: Senbûse", <http://sakaryaedebiyat.com/?p=406>, erişim tarihi: 27.02.2015.

Resim 1: Seyrî, *Divan*, Fransa Millî Kütüphanesi, Gaulmin/Regius, No: 1413, vr. 21b.